

ШЫН

СЭКП Тыва обкомунуң, Тыва АССР-ниң Дээди Советиниң болгаш Министрлер Чөвүлелиниң органы

№ 5 (9380) | Воскресенье, январь 6 | 1974 чыл | 1925 чылда үндөсөлгөттөгөн | Бүткүл 2 көк.

ПАРТИЯНЫҢ КЫЙГЫРЫН АЖЫЛЧЫ ЧОН ДЕТКИП ТУР

КУШ-АЖЫЛЧЫ

ЧЕДИШКИННЕРЖЕ

Төгүлүгү беш чылдың тодаракчы дөрткү чымы өткөзгөн. Бистиң кабак дөңгө Төрөөн чуртувустуң хой националдык айма-дуума өб-бүзүңгө эки-тура-биле каттыкканың 20 чыл болган оон бо чымы демдегээр Совет Тываның ажылчы чоннары, бүгү совет улауска-биле бир дөмөй, шийтирэн чылда бүдүргөн үлө-ижин түнчү, чаа сорулгаары тодаракчы, дөрткү чылдың планын оонаалдырары, бидиктен хүлээлгелерин күсүдөп өткөзгөн. Эрткен чылдың соңу аймада бооп эрткелден СЭКП ТК-ның декабрь Пасумунуң шийтирери, партия Топ Комиссияның Чингине секретары Л. И. Брежневтиң Пасумга чугазы болган ССРЭ-ниң РСФСР-ниң база Тыва АССР-ниң Дээди Советтериниң сессияларының материаллары болган чаа СЭКП Топ Комиссияның чап-чаа партияга, совет улауска Кыйгыры Тываның хоорайларының болган көдө черлериниң ажыл-ишчилерини күш-ажылчы чаа-чаа чедишкиснерже хей-ачт киргеген.

«БИСТИН ЧУРТУВУСТА ЧОНУҢ АЖЫЛДАП ТУРГАШ ТУРГУСКАН БУГУ БАЙЛАКТАРЫ УЛУСТУ БОЛУР. БОГУН ЧЕДИП АЛДЫНГАН БУГУ ХУДУДЕР СИЛЕРНИҢ ШЫНАП-ЛА БУЯННЫҢ ИШЧИ ХОЛДАРЫНАРЫҢ, СИЛЕРНИҢ ШИЧЧИЛЕКЧИ УГААН-БОДАЛЫҢАРНЫҢ БОЛГАШ ЧОГААДЫКЧЫ КУЖАНИШКИННЕРИДЕРНИҢ БУДУРГЕН ЧААГАЙ ҮҮЛЕЗИ БОЛГАЙ, ЭРГИМ ЭШТЕРИ» деп СЭКП ТК-ның Кыйгырында чугаалап турар.

Беш чылдың эртен чылдарында Тываның экономикаының бүгү адыралының ажылдакчылары эки түнделдеринг ажылдап болган чуртугү экономикаың хөгжүдеринге, чоңуң материалдык болган културуң амьдарылың депселин бедилеринге биче эвес салымшынын киргеген. Оу үнөң дургузунда республика үлестүрүүнүң инити хемчээли 30,7 хуу өскөн. Пландан ажыр 40,1 млн. кат-шак электрэнергияны, 132 муң тонна хөмүр-данын, 41,6 муң эжеш хон идикти, 277 тонна мал туур-данын өскө-дө чулула херге-лелдиң бараанын ажылдап кылган. Шийтирэн чылда үлестүрүп продукция бүдүргөп турган чылдарында, амьдарал хандарылызының бүдүргөлери база-ла чедишкисинг ажылдаган.

Республиканың көдө ишчилери эртен үш чылда мал болган чер ажылчының продуктуларын бүдүреринг болган күрүгө эвес садарының хемчээлин көвүдөткөн, багай эвес түнкелдерин чедишкисинг. Көдө ажыл-агыйны хөгжүдеринге Бие-Хем, Каа-Хем, Чөөн-Хемчик районнар, ССРЭ-ниң 50 чымы, «Кызыл тармак», «Саян», «Кок-Тей» совхозтар, Каа-Хем районуң «Коммунизмче орук», «Тилеке» колхозтары уугу чедишкисинери чедишкисинг апарарлар. Бистиң көдө ишчилериңиз адыралык чедишкисинери Төрөөн чурт бедил-биле үнө-дөн. Шийтирэнгү үшкү чылда Тываның 300 ажыл малчына-рым, тараажылары өрсенер, медалдар-биле шаңнаткан.

Беш чылдың планын ажыр күсүдөп турган тодаракчы ужу-дузалык чаа үнөң чылдың баштайгы хүннеринде эгелес күжүшкисинг ажылдаары ферма, цех, коллектив бүдүрүүнүң хүлээлгези болаар.

«1974 ЧЫЛДЫҢ ПЛАНЫН КУСҮСЕДИРИ БОЛГАШ АЖЫР КУСҮСЕДИРИ ЧҮГЛЕ БО БЕШ ЧЫЛДЫ ЧЕДИШКИНИНГ ДООЗАРЫНГА ТОДАРАДЫКЧЫ УЖУР-ДУЗАЛЫК ЭВЕС, ХАРЫН КЕЛИР БЕШ ЧЫЛДА ЭКОНОМИКТИН КҮЧҮНҮҢ УЛАМ БЫҢАЙ ОЗЕРИНГЕ БАЗА УЛУСТУҢ МАТЕРИАЛДЫК ЧААГАЙ ЧОРУУН БОЛГАШ КУЛТУРЛУГ ДЕННЕЛИН БЕДИДЕРИНГЕ БЫЖЫТ ҮНДЕШИНЕРНИ ТУРГУЗАРЫНГА ЧУГУЛА БАЗЫМ БОЛУР» деп Кыйгырында демдегелген.

Бо чымын бистиң мурунувуста уугу сорулгаары туруп турар. Республиканың Дээди Советиниң чоокта чаа болган сессия-ның бадыйлаан Күрүне планында оз сорулгаары айтылган. Тодаргайлаарга, 1974 чылда республика үлестүрүүнүң инити хемчээли 91,77 млн. рубль чедир өзөр, ол дээрге эртен чылда турганыдан 9,1 хуу хөй. Ук өздүлөңү барык 80 хуузуң күш-ажылчың бүдүрүчүлүгү бедиктенкиң күсүл-биле чедишкисинг. Туулаарга инити-биле 98 млн. ажыр рубльдиң (эртен чылдагындан 34 хуу хөй) шийгээдирин планнаан. Уугу ажыл-агыйың кайы-лаа адырынга эртен чылда турганында хөй чүдәдери бүдүрери планда көрдүгөн. Чижээ-лээрге, културга-амьдаралың бараанын болган эл-херекселдерин эртен чылдагындан 24,7 хуу хөйүң бүдүрерин планда көрүп турар.

1974 чылдың Күрүне планын каш дакыр күжүшкисингинг ажылдаарың кылдарың оонаалдың инеген турар. Беш чылдың дөрт чылдарың оонаалдың додуур күсүдери тө-дөөдө, бистер бо чымын эртен үш чылдагың чымын бүдүрүп келген продукцияңтан 13,2 хуу хөй көдө ажыл-агыйның продуктуларын бүдүрүп ужурут бис. Тодаргайлаарга, Тываның тараажылары болган малчынары бо чымын күрү-өгө 84 муң ТОННА ТАРААНЫ, 30,5 муң ТОННА ЭЙТИ, 25 муң ТОННА СУТТУ - БОЛГАШ 2 муң 823 ТОННА ДҮКҮҮ садар планын.

Күрүне планының болган адырын турар бедиктен хүлээл-гелеринг күсүдөсүн хандарың сорулга-биле иштири кул-ла-ларың дилеп тымакш, ажилга-ла шийгээдиривче докта-а-мак киргээдиринг сазыр ужурут бис. Бүдүрүлө коллектив, ажыл-агый бүдүрүңге камалга чурумуң күшүдәдери, эртен-чеге чедишкисинери болган мурунчы дурдугага бүдүрүл-гөш ишчилериң, күш-ажылчың харызааларың, кэрээң хүлээл-гелериң коллектив кижигүүнүң бүдүрүңгү хүлээлгези болаар.

Чылдың эгези — цех, бригада, ферма, коллектив болган ажыл-агый бүдүрүңге харызаалың үс. Бүдүрүлө коллек-тивтериниң ажыл-агыйың харызааларың, кэрээң хүлээл-гелериң амгы үеде тодараткың турар. Бичангаш чер-черде партия, совет болган хой-инити организациялары, ажыл-агыйларын удуруткучулары, экономистери хаммаарың ула-стоттарының чыл дургузунда ден-дески хаммаарың хандар-рар хемчегелери баш удуур ажылдап кылар хүлээлгези. Күш-ажылды эртеме үндөшкөн органнаастарының денши-лгезиң аргаарың иптердериң, удуруткучу болган бүдүрүл-гө чорудулганын планнап башкарарың арга-методтарың сазыраңгайдыларың база ажылчы чоннарның чогадыкчы энергиязың, күш-ажылчы болган политикаң илдекиниң кө-дүрери маңда уугу рольду ойнар.

Ындыр турбүжө, хүлээңген ажылчыга харызаалга чок, үнөң истөсөдирин өрөңгө көрбөс азы эскербейн баар, шүшкө, мичангаш азы-чылдарыңдың адымыңа кире бээр, удурут-кучуңаң эртен арга-методтарыңды унутуар хон чок чорук-тарың бистинг ажилчыстың чамдык таалаында барын айтыр херек. Оң уламыңдан чамдык бүдүрүлгө коллективте-риниң, колхозтарың болган советтарын, хары-лаа рай-оннарың күрүне планының чок көрүзүлгелери күсүлсеп турары таарыга эвес. Чангыс чижес. Ак-Довурактың даг-дүгү комбинадының коллективин 1974 чылда уткуштур планын алып деп патриоттук эгелээшкисини ноябрь айда үндүр-гөн. Ук эгелээшкисиниң инити ажилга-ладың транспортуңда, туугу болган садыр организацияларында, колхозтарда, сов-хозтарда мынчага чедир деткейиң турары кончүг четес.

Чер-черде партия, профивлел болган комсомол органи-зациялары ажыл-агый айтырылары-биле чергелештир чыл дур-гузуңда боттандырып чорудар политмассадык болган кижиг-чылдык ажилдарының, материалдык болган моралдык илги берилишкисин хемчегелери бо хүнерде ажылдап кылар, амь-даралга боттандырып чорудар ужурут.

СЭКП Топ Комиссияның Партияга, совет улауска уду-ругу Кыйгырың бүгү улустуң бо чылды программазы кылдыр самап турар бис. Министр-стволар, ведомстволар уткуш-тур планнары, алган соци-алист хүлээлгелеринг ажилчы чоннарың күсүдиринге бүгү-лө эргөскө байдаларың тургу-зар ужурут дээрин мыла айтыңар.

Республиканың харызаа эр-гелес харызаачыларга бүгү таарымчалык байдалды тургу-зуң, чоңу оо талазы-биле хан-дыларың экижидеринге эртен чылды уугу хийгезип салган. Беш чылдың үлестүрүлгө планында ордуга кирип алып 100,8 хуу, продукция бүдүрери-ңиз хемчээли — 100,3 хуу, күш-ажылчың бүдүрүчүлүгү 101,7 хуу күсүдөп алган.

1973 чылда Кызыл—Саян-Сеп аразында телефон хары-лазының чартык автоматтык аппаратуразың, Кызыл—Ша-гаан-Арыг, Кызыл — Туран аразында ылым аппаратура-лары тургускан.

«Союзпечать» чери бараан саарылга-ның планын 104,9 хуу күсүдө-п, тодаракчы чылды эки көрүзүп-биле уткан. Бо чыл-да ол черинг парлагга хары-зылазын өй-шаманда, эки эр-тергениң муң чурттакчы бүр-ү

Кызылдың туугу заводунда коллектив беш чылдык дөрт-кү чылдында 21 млн. кезек туугу бүдүрүп планын оонаалдың декабрь 15-те доо-зар социалистг хүлээлгези ал-ган. Ол сорулгаары боттанды-рылга хептээр чек уугу үлүгү кирериң чууаакоок. Эр-тен чылды ук чектиң ийи бри-гадазы хүнде-ле 46 муң туугу хептээр норманың үрүлчү 52 муң 500 кезек чедирип келген. Ук песте коммунист А. А. Махишова удурткан бригада эртен чылдык социалистг чарык-чының тилкелчизин болуп, инитири ымылаан болган 180 рубльдиң ашка шаңгалы ал-ган. Бригада хүнде 26 муң туугу хептээр норманың 26.500 кезек чедирип келген. Бича хоочу ажылчы В. П. Гуж, комсомолчу кыстар А.

ХАРЫЗААЧЫЛАРЫҢ ХАРЫЫЗЫ

агыс-ле 1002 кезек содув, журналы таратканы херек-леп турар.

Харызаа туугу талазы-биле көсүк чедишкиснер бис-те бар. Тууга беш чылдың эртен үш чылды күш-ажыл-чың бүдүрүчүлүгү 15 хуу бед-лөз чорук 279 муң рубльдиң продукциязың немей алып арганы берген. Алагес-Аксы, Тока атыг болган «Тилеке» сов-хозтарда автоматтык радио бедилерин тургусканың чымында оуга ажылдан тур-ган 4 спецмашина, эске ажил-дарга ажилгаар ардалык бол-ган бис. Ол ишкеш эртен чыл-дын бистинг ажилдакчылары-вас элээн каш көдө суурлар-ге, колхозтарың болган сов-хозтарың тоңтеринде автомат-тыг телефон станцияларың тур-гускулаан. Ажил-агыйга олар-ның дыка ажилчың бедилеринг.

Ажилчы чоннарың хары-лаа хандарылганы экижидер дээш бистинг коллективтерияс эртен чымын оон-лаа өске эки чүдүлгелерин кылган.

Бо чымын харызаачылар оон-лаа чедишкисинг ажыл-а-лар деп сорулгаң салган. Бөгү бисте бар чүдүлдер бол-ган дээрта-даа чедип алып

Эргим эштер, чаа-чаа күш-ажылчы тиелелгелер-же, бистиң Төрөөн чур-тувустуң күчү-шыдалын улам быжыглаар дээш, бистиң чуртка коммунист-тиг тургузуушкунуң эрге-ажыктары дээш күш-ажылчы чаа-чаа эрес-маа-дырлыг чоруктарже! (ПАРТИЯГА, СОВЕТ УЛУСКА СЭКП ТК-НЫҢ КЫЙГЫРЫНДАН).

чүдүлгелери бистинг боттары-агаш хаммааржыр деп, СЭКП ТК-ның Кыйгырында айтканы мынча ажылдаар күсүдөп. Амгы үеде харызаа коллек-тивтери бедиктен хү-лээлгелеринг апар турар. Эргелес инити-биле ордуга кирип алып планын 100,5 хуу, про-дукция бүдүрүңгү — 100, хуу күсүлүр сорулгага салган. Декабрь 25-ке чедир районнар тоңтеринде телефон абонент-лери көвүдөп планын, радио-лоточкаларың немей тургу-зар планын декабрь 5-те доо-зарың хүлээлгези айткан. Оон инити чыл дургузунда 40 муң дитр бензенин, 60 эжеш резина дугулу кампап алып, 60 чартыкты санадык бүдүрүл-гө шийгээдип ал, оң экономика талазы-биле ажилчың 3 муң рубль чедирери көрдүгөн.

Харызаачылар Совет Тыва-ның 30 чыл болур юуга ут-куштур республиканың ажил-чы чоннарың социалистг чарыкчыга киршишпезе, Хай-далагың суурга авто-маттыг телефон стан-циязың ажилга-ла кирериң хүлээлгөн. Ол ишкеш респу-бликаның совхозтарыга инити-ли-биле 120 км дурттук телефо-

шугумун тудар, планда көр-үлгөнчел аргала Чадаана хоорай биле Кызыл-Мажалык, Самагалдай суур биле Берг-Дог аразының телефон хары-лаазымы тургузар. Кызыл—Са-арыг-Сеп аразында телеграф станциязың тургузары, Кара-Хаак сууруң радио бедилери автоматтыг шугумуңга ажил-даар кылдыр шийчелери көр-дүңүп турар.

Ажыл-херевистиң бүдүрүр арга-шынээн улам болбаа-зыраңгайдырыңга ажилдакчы бүдүрүчү экономикаңг били-ниң бедилеринде дыка хамма-аржыр дээрин билип турар бис. Бичангаш бо чымын бистинг эргелесде экономикаңг өрө-дүлгөңгү чектингиз 650 хире кижинг хаара тудар апаар.

Республиканың харызаа ажилдакчылары партия Топ Комиссияның чоңа үндүргөн Кыйгырың инити-биле деткип, мыла айткан сорулгалары боттаандырыңга сорук кир-ишкисинг күш-ажыл-биле харылаалар.

А. ИРГИТ, республиканың харызаа эргелесдинг начальнигинг орадакчызы.

ХЕПТЕКЧИЛЕР ЧАРЫШКА

Саянович, А. Грошайк бол-ган өскөсөр-лаа эртен чымын эки ажылдаан. Бригадир боду ол бичи найрадык коллек-тивти 11 чыл бидилгип уду-руткучу түшү демселсе, план күсүлсезинге киржилгезиң бар-ымылаал келтиң коллектив-ге уугу илдиги болган. Оон ачымында ажил ишкеш үер, арага-дарыга хандыкчымыр чорук ээзеген, ай болган кар-тал санымда социалистг чарык-чының тилкелчизинг саны өзүп келген. Бича мурунчы-ларга хептээр чектиң үстүл-дөң бригадазың хаммаарышты-рып болаар.

застап келген эртен үш чылда ордуга ажылдааны, 1000 туугу бүдүрүңгө 41 рубль 75 колек көрдүгөн тур-да, ону 1 рубль 16 колекке пыздарыңа херектен турар.

Чарыкчы тилкелчизинг өзү-гээр каш үлестеге болуп келген эм Махишова туугу-каны бригада ам беш чылдык дөрткү тодаракчы чылдык боттарың мурунуга тодаргай сорулгаң солдип алып ажил-даар турар; беш чылды дөрт чыл алды айда доозар деп боттарыңа алган хеп-лээлгезиң эде көрүп, партия-га, совет улауска СЭКП Топ Комиссияның Кыйгырың биле танымаш, ону 1975 чылдың май айда бүрү күсүдиринг хүлээңген.

Социалистг чарыкчы туугу-бу заводтуга дээшкит өргөн-бейиңиң туугу эгелей бер-ген.

— Кыйгырыңда онза кичээ-гейин социалистг чарыкчы улам каабартып, оң туугу бед-лик тууларың салып турар-дыр. Бо талазы-биле бистиң эргелесде ам-лаа чедир кыл-дымың турар чүдүлдер хөй-леп, бригадир А. Салчак хө-мүдүп турар. — Бичангы бри-гадаар аразында чарыкчы барымдаадагыңаң, херек кы-рында кайы бригада кайымың.

М. КЫЗЫЛ-ООЛ.

Ажыл-херекке удуртулга болдулар

Партияга, совет улауска СЭКП Топ Комиссияның Кыйгырың совет кижилер танымаш, эртен чылдың ажыл-иштинг чымын чедишкисинг апарарлар. Бистиң көдө ишчилериңиз адыралык чедишкисинери Төрөөн чурт бедил-биле үнө-дөн. Шийтирэнгү үшкү чылда Тываның 300 ажыл малчына-рым, тараажылары өрсенер, медалдар-биле шаңнаткан.

Кыйгырың кымылчы-лар уугу соуурга-биле танымаш эгелештер.

«Кызыл үлестүр-туугу» эргелесде комсомолчу Алагес Салактың коллективтг брига-дадымың кижигитери СЭКП ТК-ның Кыйгыры-биле баштай танымаш көргөш, ол ажилчы чоннары чаа-чаа

күш-ажылчы тиелелгелерже, бистиң Төрөөн чуртувустуң күчү-шыдалын улам быжы-лаар дээш чаа-чаа эрес-маа-дырдык чоруктарже кыйгырып турар-дыр деп үнөлөңгөн.

Бо бригада чаа чылдың бү-дүрүлгө Кызылдың дөрткү микрорайонунда 80 өг-бүлө туртуугу бажышы ажилга-ла кирген. Уугу эвес күш-ажылчы коллектив эртен чылдың инити чарыкчыда тур-густуңа болган чаа дээш-кисинг турар. Бича-даа оң баштайгы бажымыры багай эвес болуп, үстүнде бажымың дужаажырыңа кирешкисин ол. Ам бригада 56 квартираның

бажыңдык туугу эгелей бер-ген.

— Кыйгырыңда онза кичээ-гейин социалистг чарыкчы улам каабартып, оң туугу бед-лик тууларың салып турар-дыр. Бо талазы-биле бистиң эргелесде ам-лаа чедир кыл-дымың турар чүдүлдер хөй-леп, бригадир А. Салчак хө-мүдүп турар. — Бичангы бри-гадаар аразында чарыкчы барымдаадагыңаң, херек кы-рында кайы бригада кайымың.

ЧУРУНТА: «Нызыл үлестүр-туугу» эргелелиниң туугу-журларыңа бригадир А. Салчак СЭКП ТК-ның Кыйгырың танымаштыгы турары.

биле маргылажып чарыкчы дээрин бедилмес, бригадалар-ның ай бүрүлүде кылган ажилчың түңгелгип көрүзүп турар самбыра бенин чок.

Бригада чаа чылда улам күжүшкисингинг ажылдаар дээрин бригадир бүдүрүлгө, партия Топ Комиссияның бо Кыйгырың кичээлгезиң, хө-мө өрөгөн, оңу ажил-херек-ке удурутка болдулар дээр-ин ол чуугаалам.

О. ИРГИТ.

ПАРТИЯНЫҢ ИДЕПКЕЙЛИГ ДУЗАЛАКЧЫЛАРЫ БОЛУУЛ

«ПАРТИЯГА, СОВЕТ УЛУСКА СЭКП ТӨП КОМИТЕДИНИҢ КЫЙГЫРЫНГА ХОЛБАШТЫР КОМСОМОЛ ОРГАНИЗАЦИЯЛАРЫНЫҢ АЖЫЛЫНЫҢ ДУГАЙЫНДА» ВЛКСМ ТК ДОКТААЛ ҮНДҮРГЕН

Советтер чуртувунг комсомолчулары, оолдар, кыстары СЭКП-ниң болган Совет күрүнең тайбыңга ипак даптыкы политиказын инити-биле деткип, чуудугуңуң, тайбыңың база улустарың айылч чок чорутууң херевте бистиң Лениниң партиявистың, СЭКП ТК-ның Политбюроуңуң, СЭКП ТК-ның Чингине секретары эм Л. И. Брежневтиң кирип турар онза уугу-хуузуң бедил-биле үнөлөп турар деп, доктаада чуугаалаан.

СЭКП Топ Комиссияның партияга, совет улауска Кыйгы-рың кайгамчык уугу ужу-дузалык деп үнөлөп көргөш, өвчөлдөшкөн республикаларың ВЛКСМ ТК-ларыңа, ком-сомол крайкомнарыңа, обкомнарыңа, округкомнарыңа, хооркомнарыңа, райкомнарыңа, комсомол эге органи-зацияларыңа ВЛКСМ ТК-ның бюрозунг даасыны болза; аналкытарын ортузунга организаакчы болган политикаң ажилды идепкейлик каабарты, партияң сорук кирипчи чагай сепкилдиг сөзүң комсомолуң, оол, кыс бүтүлгезиң чедирер. 1974 чылдың январь 8—12-де «Беш чылдың то-дарадыкчы чымын шалтыңг ажилдап, кончүг эки өрөгөнн демдегээл» деп Бүгү-өвчөлдөшкөн комсомол хуралын эрти-рер. СЭКП ТК-ның декабрь (1973 чыл) Пасумунуң доку-менталеринге, эм Л. И. Брежневтиң Чаа чылга таварыштыр байыр чедирген чуугааныңа, СЭКП ТК-ның партияга, совет улауска Кыйгырыңа дүшүрт комсомолуң эге органи-зация бүдүрүчү сорулгаарың ол хуралга чуугаалаар.

Комсомол организациялары СЭКП ТК-ның Кыйгырың ажил-иштинг дайынчы программазы кылдыр, боттарың эргим үнөп, чуугаа херээ кылдыр хүлээп алып, комсомол-чуларың болган аналкытарын улам хөй, эки шийварла-эвез чарыгдаларың продукция бүдүрү — лозунугу социалистг чарыкчы бидилгип баштар, боттарың ажил-чорудулганың могаг чок сайыраңгайдык, партия, органи-зацияларың улам идепкейлик дузаалакчылары болур, ВЛКСМ-ниң XVII съездинг база комсомолга В. И. Ленин-ниң адын тынскан хүндең 50 чыл болур оон төлөңгү уткуур деп бузулелиниң ВЛКСМ Топ Комитеди илергей-лөп.

Комсомолчулар, бүгү совет аналкытар төрөөн Коммунистг партиязың болган оон Лениниң Топ Комитеди долгаңгыр боттарың хуралезин улам сыйры каттыштырар, комму-низм дээш, СЭКП-ниң XXIV съездингинг төгүлүгү шийтир-лерин күсүдери дээш демселге күжүшкисинери улам улгаттырар, 1974 чылдың күн, шак бүрүлү шу-улаттырар, 1974 чылдың күн, шак бүрүлүгү, Лениниң өзү-биле өрөгөн, ажилдаар болган демселер деп, ВЛКСМ Топ Комитеди бузуледиң.

Төрөөн чурттуң чечектелешкисин дээш

Бистиң чуртувуста чаа чыл-дык баштайгы хүнери күш-ажылчы чагай сорукут эге-дээш, совет кижилер СЭКП Топ Комиссияның партияга, совет улауска Кыйгырың ажил-иштинг дайынчы программазы кылдыр хүлээп ал-ган. Механика икхине хурал болган.

— Партияның XXIV съезди-нинг төдөлөзүн планнарын улам күштүг болган эрестиг боттандырыңаң, Төрөөн чур-туң экономика күчүң бот-тарың күш-ажыл-биле бы-жыгаарың партияңың Топ Комиссия бистериң, коммуни-стеринг бүгү совет кижилери кыйгыран-дыр, Чарыкчы улам делгергенг каабартып, ишти-ки кулларыларың ажилга-рыңче жоббанадап хамма-лаар хүлээлгезиң бис — деп, то-дарадыкчы болган, Социали-стг Күш-ажылдык Маалыры Б. М. Воробьев чуугаалаан.

— Каттыкчымыңның алы-яктары Ленинниң чарыгырыңа, Коммунистг партияның херевте боттарыңың шың-чың база катан бадтыкар, беш чылдың дөрткү чымын шалтыңг ажил-иш-биле, кон-чүг эки өрөгөнн демдегээр. Уш муң ажил анык кирюкчү-лүгү бидилер талазы-биле бот-тарың хуула коллективтг планнарың өзүгаар ажилдап турар — деп, комсомолчу то-кар Е. Пучина чуугаалаан.

Хуралды киржичилери бир үн-биле резолюция хүлээп алган, СЭКП-ниң XXIV съез-дингинг шийтирлеринг күсү-дери дээш бүгү улустуң асим-селениң төлөңгү уугу-хуузуң кирер сөзүң ук резолюцияда берген.

ЧАА КӨДЭЭ СОВЕТТЕР

Тыва АССР-ниң Дээди Совет-иниң Президиумунуң Чары-кымын өзүгаар 1974 чылдың январь 1-ден эгелеп Тыва АССР-ниң девиссезинг тур-гускан көдө Советтер болза:

— Ажылчы чоннар депу-татарының О-Шынаа көдө Советин О-Шынаа суур төптүг кылдыр тургускам, Тес-Хем районунг Берг-Дог, Овур рай-онунг Торгалдык көдө Совет-териден аргылаан, Ак-Чыраа сууру оон составыңга кил-лер.

— Ажылчы чоннар депу-татарының Шуурмак көдө Совет-иниң Шуурмак суур төптүг кылдыр тургускам, Тес-Хем районунг, Самагалдай көдө Советинден аргылаан, Кураң сууру оон составыңга кил-лер.

— Танды районунг Бур чер көдө Советинден аргылаан Шамбалыг суур төптүг, ажил-чы чоннар депутаттарының Шамбалыг көдө Совети.

— Кызыл хоорай Советининг Сукпак суур төптүг, ажилчы чоннар депутаттарының Сукпак көдө Совети.

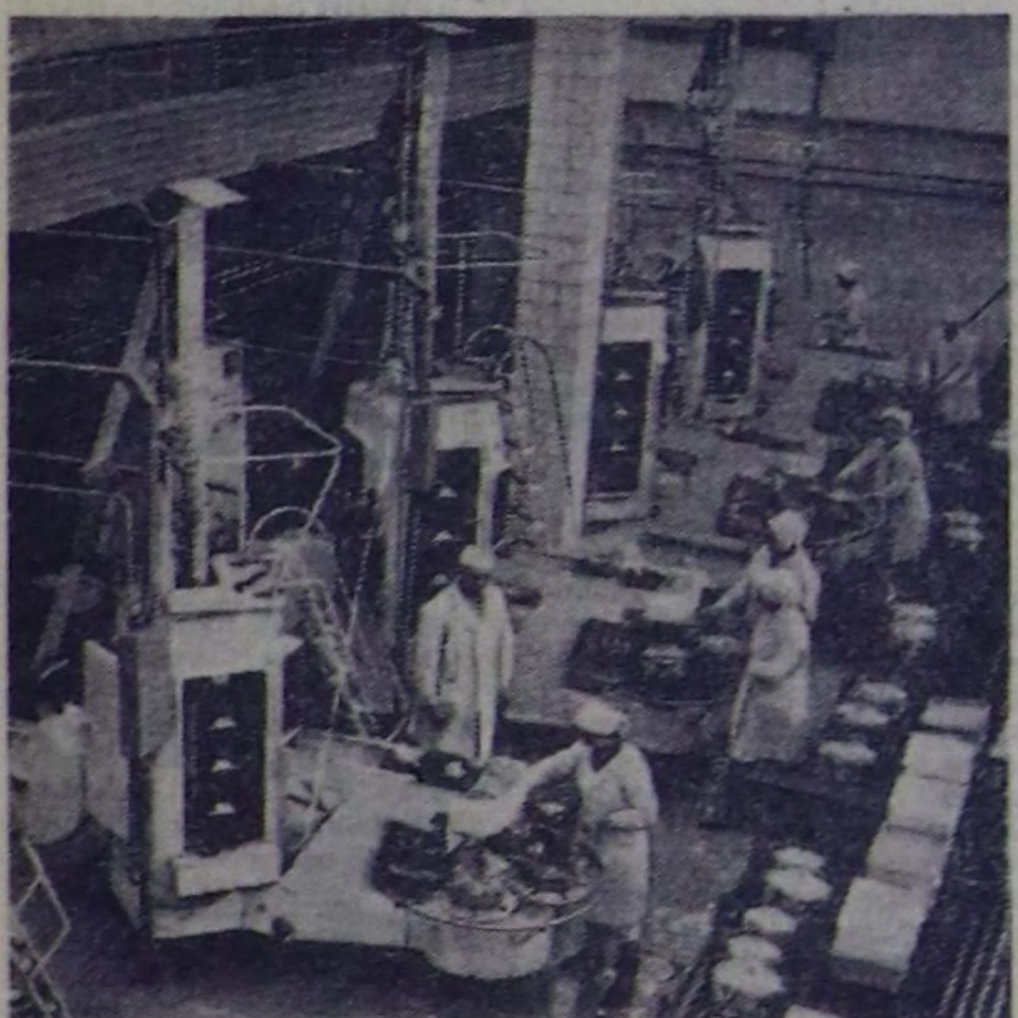
Чаа тургустуңаң көдө Со-веттерге сонгудаларың район Советтериниң шийтирлеринг баузар 1974 чылдың фев-раль 3-те эртирер.

Баштайгы демір өзлөдүргөн, баштайгы тонна нефтин болгаш хөмүр-даштыда каскан, баштайгы метр пос-таавы аргыттып үнгөн...

Томенник нефтичлери беш чылдык дөрткү чылдык күш-ажалчы ээлчээр тергини эки эгелээнер: олар баштайгы хонуктарда-ла пайдан ашар 7 муң тонна ажыг...

СЭКП ТК-ның Чингине секретари эш Л. И. Брежневтиң төлөлдүгү болгаш радио дамчыштыр совет улуска чаа чылга хообаштыр кылган чугаазынын сөстөрүн...

Донбасстың шахтерлери 1974 чылды шалыпчы ээ-бис эгелээнер. Олар январь 2-де чылдык баштайгы ажыл хүнүнче кирипкелер...

МОСКВА ОБЛАСТЬ. Истринода урулгарга эш-чем кылар сүт-консерва комбинатының коллективни беш чылдык үшкү...

Программага неместир 2 миллион 800 муң рубльди сүт продукциясын кылар үндүргөн. Күш-ажалчы бүдүрүшчүлүк 60 — 1974 чылдык планында көрдүнгөн дендеде текшен, а нинти продукция кемчээли болгаш урулгар чени кызырында дендеде — беш чылдык төнүзүлдө корген дендеде текшен...

ЧУРУКТА: сүтүү политикен хал-биле шуулар шүгүм. Н. АКИМОВ бие В. ЯНКОВТУҢ фотосу. (СЭТА-ның фотохроникасы).

чоокта чаа Социалисттик Күш-ажалдын Маалдыры атты алган П. С. Негруцаның бригаданы эртең чыда хонукта-ла казып турганын дамыа кой—2200 тонна хөмүр-дашты казып үндүргөн.

СЭКП ТК-ның Чингине секретари эш Л. И. Брежневтиң чаа чылга хообаштыр Совет улуска чедирген байырында ажылдын алгынын үр-түндөдиги ажылдаанын беди-биле үелээниге сорук кирип ажаллап турар бис. Пайдан дашкаар каскан чаа-чаа шешелон хөмүр-дашты бүртүзү партинын, Төрөн чуртунуң сакыш салышкыныга харым ол болур— деп, П. С. Негруца чугаалап турар.

1974 чылдык экине баштайгы пайдан дашкаар хөмүр-даштын дугайында мезгелер Горьковский, Красноармейский, Төрөтин болгаш хөмүр-даштын өске-даа төптеринден көп турар.

Бо чылдын эртең чылдыгында-да нарын болгаш харымсалгагы соруглаарын шентирээр ужураар. Боттарынык минах Төрөн чуртунга кызыгаар бот беринген совет кижилер күш-ажалды коммунисттик ээ-бис көөрүнү үндүргөн-чигээни база катан көрүшүр дугайында эш Л. И. Брежневтиң совет улуска чаа чылды таварыштыр чедирген байырында чугаалаанын Тываның ажылчы чоннары, бүгү совет улустар-биле бир дөмей, толентиг кул-ажалды-биле дерек кырында бадмткаар деп шентирээр.

Эрзин суурнуң болгаш Барын-Хемчикте Эрзи-Барык суурнуң чурттагычлары Чаа чылды ийи дакпыр байырлап-биле демдегеп эрттиргенер. № 72 мекколонна-ның туудуучулары ол суураарга Назарово ГЭС-тен келген күштүгү электри энергияны коюпкан. Эрзинге ажаллап турган шентир Алымкостун болгаш Шилотун бригадалары бо хүнерде өске суурларын электржикип эгелээни. «Тыва даг-дүгү комбинаты» Чаа чылдык байырлап хүнерде ажаллаан ээчеглери пайдан ашар 10 тонна даг-дүгүн бүдүргөн. Кызылдың электрстанцияның түгө январь 1-де ажаллаан бригадалары болгаш ээчеглери 280 муң квт-шак электрэнергияны ажаллап кылган. Барын-Хемчикте «Шек-лээр» совхозтун хойжуу К. Серээ бо хүнерге чедир чүс ажыг чаш хураганын камгаалап алган.

Бо хевирлиг мезгелер бистиң солунга хүн бүрү көп турар.

Тайбың фондузунга

Кав-Хем районунуң колхоз, совхозтарының албан органдарының тайбыңга анык күштерин Москвага болуп эртең Бүгү-дөдөгү конгрессинг материалдарын бүгү совет улус умышка, бүрүн дөмей, чүгүлдүгүмүшкөн, тайбыңчы терези быжылгаларына боттарының улут-хуузун кирип турар.

Партия райкомунуң болгаш райкуксонунуң харымсалгалыг ажалдакчылары, «Видиг» ниятселениң лекторлары колхозтарын, совхозтарын фермаларына, бригадаларына, колхозивтерге ол конгрессинг ужуру дугайында дугайында лекцияларын, бекселдерин чурткан болгаш ол ажал ам-даа уламчылап турар. Илаңгыя СЭКП ТК-ның Чингине секретари Л. И. Брежневтиң конгресске кылган ханым-улкамы чугаазы партиа өөредилгезинде болгаш комсомолдуң политчыралышынында өөренип турар.

Районун күш-ажалчы коллективтери Тайбының совет фондузунга бир муң беш чүс рубльди шилтигелешер. Тайбың фондузунуң чылдамызга Дериг-Аксы суурнуң ажылчы чогу, «Коммунизмче орун», «Тивилет» колхозтарының ажал-инчилери. № 98 КМК-ның коллектив илдекейлиг киришкен.

БИР БРИГАДАДА КЫШ

Эрзин районунуң Чаа орук-колхозунуң дөрткү хойжу бригаданың кыштагыра Хайыра-кан даанын белдире, Хиревит даанды, Бай-Дага турар. Биле мал кыштагыдалышкынының байдыа кандыгыл? Элең хой малчынар кыштагыдалышкыны шору белеткелерин, өзүш өзес ажалдарын кылды, хой оолдар бетинде артык үелде ам-даа септенип, селиттинип турар. Хиревитте ажалдагы анык хойжу Сергей Байд туудуучуларын чедир кылбааны хураган кажаанын дөдөгүмүшкөн кыштарын тайгалан кезип, тракторга эж-кедериң аял амын шыныккан чылдыгыл. Сегениң иголан суулан тускай кажаала сауратташтыр бригадалар дүгү туруп алган. Холуксаалыг ийи шыгаар ижаажыгышты баа кылган. Кодаң ишти арың-бизин, эмге-сөксөлиг. Илаңгы, элэң белеткедиг малчынар— төрүүр хойлу Айымынын, күрүнге дужаар иртингелерин. Дүңчүрү болгаш өскелерин-даа хамарыштырып болур. Хойну суггарар хемчеглерин ап турар. Төрүүр колданар санында улут-саваларны: эрзи автошестерини, суг докарарын

азы кылбак демирлерден кан-нан кылган бактарын тургускан. Колхозта суг сөөртүр ияныя чедилешкенде, кыштагыларга дош чедирип турар, саваларга оңу эргискем, хой суггарар. Иччалла-даа бо ажал шудаванын турар; дош эргизер, азы суг чылдыр ол саваларын таарыштыр тургускан, олар чүдүлү база чок. Дош чедирергези үзүктелешкенде. Бригада төвүнде улуг бакта суг долап калган, суурда хөмүрү чедирип келген машина үш чүс килограмм чептес, өзүш хөмүр эккен каан. Саваларын таарыштыр тургускан, олар чүдүлү дүжүр, дошту үзүктелешкен чок чедирер херек.

Өске черлерде хар чуга болза, Хайыракан белдире мырнын чок чыгып, а ниле кышталарда харин-даа эгеле калган. Баштай барган аалдырыстан хоо шуут-ла колдан чанкыла олтай чор. Казжадан чаа үгөн бо дүжүр—дүшү үези. «Атты-ла кижидир бо. Эш Оңуру-оолга мында база чугаалаан кижин мөн. Хар-чам ам-даа улгалдыр, баштай аалдан ирак черлерин олардаптыл, маалдын боозу улгалтып, соок шыныгы-

рап, хар улгалдып кээрте, чоок-шудалып дагы үндүрер деп чыгым ияны—деп, бригадир Б. Чолуй өөгөгенин илдеретти. Хой, хураган кажаалары эргижирээ, шыгыт чүведер. Онда оларын ойбак-дыдын бөзүн четсе сымал, дуглап албаан. Кожанында Спар-оолдуң кыштаа база-ла илаңгы хевирлиг. Септеге дүгүмүш чаа ам дугаа турбазы билдинтар. Бо хойжуларын боттарынын харымсалга чогу, чылгазым бо бүгүнде иле-дир. Кыштагыларда ам-даа септеген доозубаан кажаалар, кылдымын перкада бар. Бригаданың төнү. Мында бир чурттага ажымы, кызыл-булун бар. Септеге чуртунуң маан. Ам кезип, колхозта комсомол организацианың секретари аныктар эвеледеп алган, ол барынынын чугаалар деп турар болду. Кезип-булунуң дөдөгүмүшкөн, оң ажылынын дугайында чугаалаан-даа херээ чок.

Элең үзүктелешкен соонда район төвүнде келген автолавка малчынары бир эргизе берган. «Бараның черле шору-дур» деп, хойжулар чугаалап ордулар. А солун-сепкүл чедирелген одалан ту-

рап, Келгеш, он хонук, чартык ай чедер берген солуннар аалдарда чыктылар. Радийониктиктик өлөр ховар. Малчынар ортузунга политмасалыг ажалдарын харин-на моон чорудуп эгелээниң колхозта партбюро (секретары эш Ч. Тангыт) билер тургу деп.

Шоолуг соок өзес, хар чуга, анык кыш турда, декабрь айда он ажыг хойлук өлгени бодаларга, кыштагылашкын бригадала элэң бергелээниң эртин турар.

«Чаа орук» колхозтун бүгү хоюнун чартып туруп турар үшкү, дөрткү бригадаларже моон мурунда кызыл-булун эвээш салдынып турганын кыштагыларда кажаа-хоранын эргижирээни, илаңгы ажылды организастаан байдал, малчынар чурттаар байырларын чыгарып-ла чогу, хойжуларын көргүзүрлериндү жуузу херекчел турар. Амы чыда колхоз баштар чери (дүгүмүш эш Ю. Баллар) ол чепкелерин чылдыр хемчеглерин ап чурдуар хүлээлелиг.

А. ДЕМБРЕЛЬ, «Шынык» корр.

СЭКП обкомунуң X пленумунуң шийтпирлерин—амыдыралга

БОНИТИРОВКА — УКСАА АЖЫЛЫНЫҢ ҮНДЕЗИНИ

Бонитровка дээрге, хойну угунуң база продуктулуугу шынарын чыдагы үндүргөнүң. Мал угунуң талазы-биле арыг уксаалыг болгаш хайнак деп ийи кезекке чарлар. Малдык уксааны тодалардыра, ону шилчел көөр болгаш төрүттүгөн ызыгурунуң дугайында документаларын (уксаа херекчелерин, № 1 болгаш 2 хевирлик карточкаларын, бооза-дылганын № 3 журналын, уксаалыг анык малды азырап өстүргениниң журналын) барымдалаар апарар. Канды-бир толугтай уксаага хамаржыр чүдөлөр база, ада-ишени чыгыс ол-да уксааның арыг уксаалыг херекчелерин документалары бар болуру, уксааның күрүнө дөптөргө кире бижиттингени, илдер хайнакташтырганымды соонда ийги салгалда алынганы болур.

Чинге-нарын дүктү хойну өстүрер үелде чок соругта — чогуумчалыг элтир продуктулуугу-биле чергелештир, белик шынарыг дүктү болдунар-ла хой-биле алыры. Илаңгы болганда хойну шалың алырнын кол көргүзүү—оң дүгүнү хемчээли болгаш шынары болур. Эки элтир продуктулуугу-биле чергелештир, хой дүктү берип турар хойну үндүгү деп санаар.

Хойнуң дүжүр болуру оң дүгүнү сырымдан, волокозунуң үзүндүлүн, хойнуң болууну улуг, шынарадан хамаржыр. Оң дүгүнү сырым уксааның база бонитровка тускай онаагы чүдүлдөн хамаржыр. Хойну бонитровказын ССР-ның Көтээ ажыл-агый миинистерствоунуң 1971 чылда баялган савырын эбуугар чорудар. Хойну бонитровкаларын класстыг болгаш тускай деп ийи кезекке чарлар. Класстыг бонитровка дээрге, хойнуң продуктулуугу шынарынын, бунду хевирин үндүрүп турган, хойларын класстан аныкталар болур. Оң илаңгы хуудат тускай бонитровкаларын дээрге, хойнуң продуктулуугу шынарын база дашкың бунду хевирин үндүрүп көөрү болур. Хойну бонитровкалаш, оң түндүгүлериң хууда № 1 хевирин уксаа карточказына кире бижир. Уксаалыг хойлук өзес ажал-агыйларга хууда тускай бонитровказын кылмыр албан өзес.

Table with 5 columns: Uлуг кошкарлар, Улуг хойлар, 12 айлык кошкар-жактар, 12 айлык тогулар, and Dүгүнүң узуну см. Rows show data for different categories and values.

Дүгү шоолуг сырым өзес, дүгүнүң волокозуну бир дески өзес, оорганда дүгү кыска, өз тас, бунду хевир таарымы чок хойларын I класска кирбес. Дүгүнүң узуну 7 см-дан кыска хойларын II класска кирер. Дүгү узуну болза-даа, бунду хевир ирбеска хойларын база II класска кирер апарар. Оң артка хойлар үшкү класска хамаржыр. Чинге бөдүнү дүктү хойларын дөрт класска үер. Мага-болу улуг, шынары, чинге дүгү 60-гы шынаран болуң өзес, дүгүнүң узуну 7 см-дан кыскалас болуң чинге бөдүнү дүктүңүн I класска хамаржыр. Мага-болу улуг, шынары-

даа болза, дүжүр продуктулуунуң өске көргүзүлери-биле (дүгүнүң узунуң, сырымның, ден-дөдөгүлери, өзениң дүжүрүңүң талазы-биле) I класска саналгас хойлар чинге бөдүнү дүктүңүн II класска кирер. Мага-болу кошкар, аажок кыска (5,5 см-дан чокка) дүктү хойларын III класска кирер. Оң артка чинге бөдүнү дүктү хойлар IV класстын болур.

Чинге-нарын дүктү хойларын чазын кыргында мурунда бонитровкалар, бонитровканы организастаары болгаш ону эрттирери дээр харымсалга ажал-агыйларын дүктүчүлүгүн, кол болгаш уксаа ажылынын талазы-биле зоотехниктерге онаажыр.

Хойну бонитровкаларын ол талазы-биле тускай белеткелди, азы практиктик ажил стажыг зоотехник-бонитровкага даяндыр ужураар. Зоотехник-бонитровка бонитровканы чорударын мурунда уксаа бижилгелерин кылганын, зоотехниктиң үчүттү (кыргылаңды, элержилениң, оодалышкынын) шыныын хынал көөр.

Хойну бонитровказын чорудары-биле ажал-агый бүрүзүңге кулакка дугаар кыстарар кыскаштарын, демір азы пластмасс дугаарларын, хойну хууда үндүрүлгенинин түндүгүлери бижир журналдарын, узуну 3—4 метр кылбак шынарын, чыгыс метр кылбак шынарын база белеткеп алыр. Бонитровканы транспорт-биле, халаттар болгаш эргежок чугула херекселер-биле хандырган турар ужураар.

Кулакка кызар дугаарын шыны, бүдүрүчү кошкарларын, элита болган I класстык хойларын үндүрүп азыраган-өздүлелерин тускай дептерге бижирин зоотехник-бонитровка хынал көөр.

Бонитровканы бижилгезинге үндүрүлгөн, келер элержилеге хойга кандыг кошкарын быжылгаларын даяндырып кылды тургузар. Бонитровка доозулган соонда нияти дайыны № 6 хевирин эбуугар үш хуу кылдыр кылар.

Бистиң республикага 1973 чылда хойну бонитровказын 48 ажал-агыйларга чоруткан. Бонитровкага хойну киргени 80,4 хуу болгон. Оң иштинде төрүү хойларын 81,4, тогуларын 75,3, бүдүрүчү кошкарларын 92,2 хуу бонитровкага кирген. Илаңгыш 1973 чылда бонитровкалаш бүгү хойну саны 133,407 баш болган. Арыг Красноярск уксаанын бонитровкалаш бүгү хойнуң 10,6 хууу, азы 54,105 баш болган. Арыг уксаалыг төрүү хойлар 9,2 хуу, азы 35,852 баш болуп турар.

Кол бүдүрүчү кошкарларын бонитровкага киргени 4,462 баш. Оң иштинде арыг уксаалы 4,440 баш, азы 99,7 хууу. Бүдүрүчү кошкарларын класстыг составын алырга, элита класстын — 563 баш—12,6 хуу, I класстын — 1422 баш — 31,8 хуу, II класстын — 1843 баш—41,5 хуу болган. Бо саннаран алырга, элита болгаш бирги класстын кошкарлары хой болуп турар-дыр.

Чың бүрүлде республикага муң ажыг Красноярск уксаанын кошкарларын эвектир туура. Кошкарларын багы азырап, ажаап турарын уламчылап олар эки шынарынын чедирип турарлар. Оларын эвектели соонда ажал-агыйларга бир кышталда бонитровка кылдып көөрге, элита болгаш бирги класстын кошкарларын ийги класска шилчип турар. Илаңгыш уксаалыг малды азырап, ажаалдагыңче онза кичээңгей салыры эргежок чугула.

Хойну бонитровказын чурткан соонда, оң түндүгүлериң үндүрүлгөн, хойну колданар кылдыр үскүдүр ужураар. Оң башка бонитровка ажык чок аяна-ла коозун чүдү болу бээр.

Хойну бонитровказын шың болгаш чогуру үезинде чорударын ажал-агыйларын дүктүчүлүгүн, тускай эртемниң үелди улуг кичээңгей салыр хүлээлелиг. Чүте дээр, бонитровка малдын уксаанын эвектир ажалды үндүрүлгөн-дир. Н. СОБОЛОВА, Республиканың уксаажылдыга каттыжышкынын чыгуу зоотехниги.

Бо чурунта И. С. Машиң чолаачы кижин, Ол Шуурмантың ыш белектээр пунктузуңга 1965 чылда ажаллап кирген. Бо үениң дүгүмүшкөн туугу материалдары сөөртүп, ажилчынарынын ыш белектээр участоктар-биле аргыштырып илген.

Игнат Семеновичиниң илаңгы ажаллап турар эш-өөрүңге элтир-эвелеңи, чоңунга сагыш чыгырды магалы-ла кижин. Чанай-даа участокка техника урели бээр ийилең, азы дүргөн дуза хереклеттине бээр. И. С. Машиң кының мурун ында четкен, улуска дуулашкан турар. Суурнуң чурттагычларының амы-хууда амыдыралыңа кандыг-бир чугула чорук негеттине берзе улуг база-ла чолаачы Машиңге болар. Ол дүне, хундус-даа чанам дивес. Илаңгыш чоң ону хүндүлээр.

Район Советиниң депутаты эш И. С. Машиң ыш белектелчилериниң суурун чагай-жыдар херекче улуг үлүүн кириштирип, чоңу мобилизастап турар.

ТРАКТОРИСТ

Шуурмантың бүдүрүлгө чөриниң ыш белектээр турар бригадаларын чыдагы ажал социалисттик чарынынын түнелниң чоонта үндүргөн. Аңа бирги черин эш Яновлетич бригадасы алган. Тос кижин советствыг бо бригада айнык планын бүдүн чартып илаңгы амыр күөөсүп, 850 кубометр ышты белектен.

А бригада кеңигүнери боттарының эки тракторист Григорий Чыдымашевтиң (бо чурунта) эң эки ажаллаан деп санап турарлар.

МУРНАКЧЫ ХОЙЖУ

Севек Дөртевич Ооржак Өвөр районунуң «Кызыл туң» колхозтун мурунчы хойжуу. Тоску беш чылдык шийтпир үшкү чылын малчын күш-ажалчы чедилешинерилт дооскан. Төрүүр чүс баш хойга онааштыр чүс хураганын доорутуруп өстүргөн, районда хойжулар арасында социалисттик чарыштын тиленчизи болган.

Дүржүлгалыг малчын кышталгашына үндүрген белектенген, бөдүнүң күмүр-биле он төнө эки шынарың сизини кезип алган.

Севек Дөртевич 1973 чылда чедип алган чедилешинери дээр Күш-ажалчы Кызыл Туң ордени-биле шаңктанган. Орденниң малчын 1974 чылда улам эки амылдарын хүлээнгөн. Х. АЛАШ-ООЛ.

Найыралчы харылзааларны улам быжыглаар дээш

Совет-моод найырал нийти-медияны Тыва салбырын баштаар чери 1973 чылда бөдүнчү күженишкениң көжөкмөс МАР-ның Убанур, Завхан, Баян-Ульгий аймактары-биле найыралчы харылзааларын улам быжылгаларын чеге утгалдып келген. Ажал-агый болгаш култува түгүлдүшкүңүңа дүжүлдү сол-чүрүңче, совет улустун коммунист тургузушкунуңа чедилешкениң. Лениниң национал политиканын тивелдигин амы-дүмө Моолдун ажылчы чоңунга пропагандаларын чыдагыңга сакчылыңга салып келген. Бистиң республиканың ажалчынары, колхозчулары болгаш интеллигентчи МПР-ның кожа аймактарын чедилешкениң-биле база толугтай танышкылаң.

Тыва АССР-ге 1973 чылдын февралда моод улустун алдарыг олгу Сухэ-Ваторунуң төртүңгөн хүнүнден бээр 80 чыл болганын болгаш июль айда Моолга үндүрү революциянын тивелдигенин 52 чыл оң кадык-биле демдегелен. В. И. Ленинниң төртүңгөн хүнүнден бээр 102 чыл болганын-биле база РСДРП-ның II съездинин 70 чыл оң-биле холбошкан хемчеглери белектөөр болгаш эрттирер талазы-биле кожа аймактарын партиа, күбүне органдарына болдунар дүзүни чедирген бис.

Бистиң республиканың болгаш аймактарын солуннарына СЭКП-ның XXIV база МАРП-ның XVI съездинин шийтпирлериниң күөстүнип турарын дугайында материалдары доктаамал парад-ла, чурч-каасалгалыг бүдүрүшкүңүң амынарыны хаяа өзес үндүрүп келген. Илаңгы-бүдү органдарынын, албан чедилешин арасында харылзаалар улам жугулуңгени алган. Тываның кызылгар Баян-Ионгарда 5 советтар, 9 колхозтар, 7 школаар болгаш элэң хой култура албан черлери Моолдун чогуру ажал-агый болгаш алаң черлери-биле кады кылган план эбуугар доктаамал харылзааларын түлүп турар.

1973 чылда МАР-ның аймактарында бистиң республикадан 11 төлөөлчилер барылган, а Моолдан биске 10 төлөөлчилер белгилэн.

1973 чылдын март айда бистиң республикага Завхан аймактын ийи болжаалмалды комбинатынын төлөөлери чоралган. Олар Кызылдын ыш заводунуң болгаш мебель фабриказынын ажалы-биле танышканын. Моол эштерин чугаазы-биле алырга, олар бистиң бүдүрүлгелеринде күш-ажалды организастаанын, илаңгы механиктик арга-биле болжаалмалды, бажын ту-дунга херекчээр чазында кылгаларын белеткел, манжаларын сөрөтпө, дүжүрүп, чүдүрүп турарын аажок солчулгалар. Олар-биле бекселдери бүдүрүлгенин мурунчалары —ажылчынар болгаш инженер-техниктиг ажалдакчылар илдепкейлиг киришкен.

Илаңгы Кызылдын полиграфистери Завхан аймакка барып, оң типографиянын ажалдакчыларына мергежилди дүзүн көрүскөн.

ЖЕНЕВА. (СЭТА). Чоокку Чоон чук таласы-биле тайбын конференциясыга хамаарыштыр тургустунган шериг айтмыгыларнын таласы-биле ажилчы болуктуу ээлечлиг хуралы Напиалар ордунунга болган.

Тайбын политиказы бүгү улустарнын күзел-чүткүлүнге тааржыр

СЭКП ТК-нын Чингине секретары Л. И. Брежневтин Топ телевидениени болгаш Бүгү-үзүз рандоуну чурттарынын совет улуска чаа чыда байыр чеиринини дагы чурттарынын парлаалгаш калбаа-биле тайылбырлар турар.

«Эрткен чылын Совет Эвилелиниң социалист эске-даа чурттарынын инициативазынын ачымында дөстөгөй харылзаларында дүшүрүтүр байдалды чаарылардыр чедип алдылар, ачы-агы нитилде тургузууга күрүмелериниң тайбын кожа-хелбэ» дөгүнаашкын принциптерин бижыман»-деп, ул байыр чедириникини «Руде право» солуну тайылбырлаан.

Коммунист идеяларга сорук кирген совет кижилер тайбын болгаш улустар аралында найралдык чаагай херези моон сонгаар-даа камтаалар деп, Л. И. Брежневтин чугаалааны Венгриянын «Хетфен харек» солугу онзалал демдеглээн. Совет Эвилелиниң социализмниң акы-дуума чурттары-биле болгаш тайбын чыда бүгү күрүмелер-биле хол-баштырлар турар найрал харылзалары эрткен чылын дүргүзүлдү улам бижыман деп, ол солуну тайылбырлаан.

КАДЫ АЖЫЛДАЖЫЛГА КАЛБАРЫП ТУРАР

1973 чыл ЭДЖ кежигүнери чурттарнын бүгү талаалык кады ажилдажылганын улам ынай ханылаашкыны болгаш калбарышкыны-биле демдегелеттинген. Акы-дуума күрүмелерини күш-ажыл хуваалдаа болгаш бугурулуни кооперастаар чоруу ылаалыа ЭСМ-нин (электрон-санаалга машина-зымы) дуузы-биле улус ажил-агынын башкарынын чангыс ай системаны тургузарыга эки үре-түнеелерин берип, санаалга машиналарын бугуру улустарнын адырлары согулга-бодалалык хөгжүрениге иди берген.

АЖЫЛДА КИРГЕН

ВАРШАВА. Чаа азы бүрүн чаарткан бугурулгелер чаа чылын эгезинде Польшада ажилда кирген. 1974 чылда олар улустарга улам ынай хөгжүрениге, иштиги рыноктку эки хандырыныга болгаш экспортту калбарыныга улут ажур-дузалык амгы үенин хай-хэй продукциязын бээр.

ГРЕЦИЯДА

ДЕРЗИН УҮЛГЕДИГЛЕР

ЛОНДОН. (СЭТА). Афиниң чаагы арга-биле чоруткан чаада Лондонда чед берген. Грецияда демократтыг салыштыралык чурттарынын иштиги рыноктку эки хандырыныга болгаш экспортту калбарыныга улут ажур-дузалык амгы үенин хай-хэй продукциязын бээр.

ЭКИ ТҮННЭЛДЕР

СОФИЯ. Болгариянын ажилчы чоннары алдыгы беш чылын үшү шиптирлик чылын чедириникин дооскан. Баштайгы санаашкынар-биле алдыга, 1972 чылдынга дөңсөргө, национал оруга 8,7 хуу, улустур бугурушкуну — 10,7 хуу көзүдөн.

БАРААННАР ДЭЭШ

ГАВАНА. Чоңга эки шынарлыг хей барааннары бээр — Кубаның чик улустарынын ажил-ишчилериниң дозуну ындат. 1973 чылдын планы ажы куусеттинген, мурункуда чыдамында продукцияны 61 миллион несо (акша) хейну бугурун. Калбак хергедел барааннарынның асоргиченини дыкка калбарган, оларнын шынары болгаш дагышкы хейришчинин экижээр.

ДӨРТӨН ХУУ ӨЗӨР

УЛАН-БАТОР. Ыш сайырады ажилдап кылдыр улустур Моол Арат Республикада шипкин хөгжүр турар.

Бо беш чыл планынын чылдарында улустур оң адырын продукциязы 40 хуу немей өзөр. Беш чылдын дөрүк чылы болур бо чылын беини ыш сайырады ажилдап кылдыр улустур нити продукциязы 12 хуу, оң иштинде чүдүктөр беткезери — 8,5 хуу, илген материалдар бугурури — 15,7 хуу немей өзөр. Ол өздүлдөр Моолдун ышкы иштиги хергеделин колдуунда хандыры болгаш ону өске чурттарга үндүр садымлаар артагы база бээр.

ӨРТЕК БАЗА

ДАГЫН БЕДЭЭН

ВАШИНГОН. (СЭТА). АКШ-ка 1974 чылдын эгезинде нефть болгаш нефть продуктуларын өртөз улам улуткан. «Американ ойл компания» бензинин өртөз 5,8 хуу улуттырган. Ол ышкар «Стандард ойл компания оф Огайо» болгаш «Амоко ойл» база-ла нефть продуктуларын өртөзүр улуттырган. Оттулар чүтүлгө ажилдап нефтинин өртөзүн база арттааркан. Ону чурттуу дөңсөргөн чыдамын хей кезинде чуртталга бажынары чылдары чара чангыс оттулар чүтүү кылдыр ажилдап турар.

К. АЛЬТАМИРАНОНУҢ МЕДЕГЛЕЛИ

ГАВАНА. (СЭТА). Чилиниң Социалист партиязынын Чингине секретары Карлос Алтамирано чыл улустун ханыг фашист диктатураны ажар тилелгени чедип арыныга ылап бугурулуни илгерилээн. Революстуг, демократтыг болгаш фашизмге улур бүгү күштериниң чангыс эвин бажылар — амгы үеде эд чугула согулга деп, Гаванага болган парлаалга конференциясыга ол медеглээн. К. Алтамирано хунтаның дерзин үгүдөгилеринге

удур, Чилиниң Коммунист партиязынын Чингине секретары Луис Корваланын болгаш өске-даа политикти хоругдатканын хостаары дээш демиселди үргүзүлгелериниң эргежок чугулазын демдеглээн.

Чилиниң Социалист партиязынын Чингине секретары чыл улустун демиселди-биле социалист чурттарынын эл-сеткил каттыштырылганын кайгамчык улут ажур-дузалык медеглээн. (СЭТА).

ЭКИ ТҮННЭЛДЕР

СОФИЯ. Болгариянын ажилчы чоннары алдыгы беш чылын үшү шиптирлик чылын чедириникин дооскан. Баштайгы санаашкынар-биле алдыга, 1972 чылдынга дөңсөргө, национал оруга 8,7 хуу, улустур бугурушкуну — 10,7 хуу көзүдөн.

УЛТУРУНУҢ КОЛ АДЫРАРЫ

Улустурнуң кол адырлары — машина тулушкуну, металл ажилдап кылмышкыны, нефтехимия онза бели темплекер-биле хөгжүп келген. БУР-нун электростанциялары 1973 чылда 22,4 миллиард киловатт-шак электроэнергияны ажилдап үндүргөн. Кара металлдарын проканды бугурури 2 миллион тонна ашкан. Болгариянын көдө ажил-агынын ажил-ишчилери база эки ажилдаан. Кургунге кылдыгас, тааклы, виноград дүжаарынын планнарын олар чедириникин куусеткен.

БУР-нун экономикаын дүргөн хөгжүдөйгө шиптирлик ролду социалист экономикти интеграцияны комплексти программанын боттанышкыны, акы-дуума социалист чурттар-биле, бирги ээлчегде Совет Эвилели-биле Болгариянын бүгү талаалык кады ажилдажылгаты ойнаан.

ЧИЛИНИҢ КОМПАРТИЯЗЫНЫҢ КЫЙГЫРЫ

БУЭНОС-АЙРЕС. (СЭТА). Чилиниң Коммунист партиязы чили патриоттар-биле эл-сеткил каттыштырылганын күштелдеринче делегейин хей-инити кыйгырган. Чилиниң Компартиязынын Чингине секретары Луис Корваланын болгаш фашист диктатурага туттуруп хоругдаткан өске-даа хей-хэй кижилериниң амгы-тыннага айыл таваржыр дей берген деп.

Компартиянын Буэнос-Айреске тараткан медегелдинде чугаалаан. Шериг илдегеттер хей-хэй чилелерин, өлүгүн дээрзин ол документте айткан. Чугула эрткен чылдын октябр 19-тан 22-ге чедир беини нургулайында ажилчы 71 чили хамаатын боолуп өлүргөн. «Кеминг херек үүлгедиле»

риң агартыр сыдалгаашкын кылдыр салып дээп тыпкан «Эт» дээр планга хамаарылагалык кылдыр үгүдөлдө ялааш, хөмүр-деш компаниязы «Лотаны» кол директору Исидоро Каррильос, Лота хоорайнын мэри Данило Гонсалес болгаш ону өске ийи улустурнуң октябр 22-ниң дөңсөргөн ажилдап өлүргөн. Чес рудиниң «Эль-Сальвадорнун» эргелекчирик Рикардо Гарсаны, журналист-коммунист Карлос Бергерни база ындагы сыдалгаашкынын шаажылап өлүргөн.

Кара чангыс «Кеминг» хосталгаже болгаш чөптү чорукчу чүтүлдүк болганынын ханыг шаажылап дөңсөргөн чыдамын дуза чедире эл-сеткил каттыштырылганын кампаанияны калбартырыче Компартия кыйгырган.

НЕФТЬ КОЛОНИАЛИЗМИНИҢ УЛАМ БОЙЛААШКЫНЫ

Дагышкы чурттарынын парлаалгы 1973 чылдын түннелдерин үндүрүп тургаш, ону капиталист нефть империяларынын бойлаан чылы дээр. Оон оңу ылача дээш таварылга өвөс. Персид мугалдурун ады күрүмелер нефть өртөзүн 1974 чылдын январдан эгезлээш ийден ажып катан улгаттырынын чарлаан. Ол чурттар капиталист делегейин нефтинин 60 хуузу тил, дагышкы рынок нефтинин 43 хуузу берип турар деп чүвени барымдалаалаа болза, Барының чүтүс чаа чыл бугурушкуну медеглээн чедип алыр чыдамын кайдыг салдары болганын билдир алырында болгаш чүтүс чок Лондондун «Файнемл таймс»

солунунуң чижеглей санап көргөниң өзүгаар алырга, ам барыны чук күрүмелери боттарынын нефть салды алдыр чарылдарын бети дээр-се чылда 25 миллиард доллар үлгаттырар ажурга таваржыр. Алаа улустур Ливия, Эквадор болзе Венесуэла нефтинин өртөзүн үлгаттырган. «Жара алды» сайгыры садарыга олар база улут үлүг-хуулу.

Индиг болганда, империалист монополиялар хергедекти монополиялар хергедекти чоңу мөчүрү тургалы, олча-коңжазын амылгаа чедир улгаттырып анып болуру турган-даа бол, тургустулган байладдык уржуктарына база мөчүрүлүп турар аларган. Мадаа чугула чүве

акша-хөргө таласы-биле каражадан туруп болуру өвөс. Монополияларнын нефть боолбаары болгаш сайгарар фирмалары бар хергедекти чурттарнын хей-инити амгы үениң энергетика «Кризал» ийи кол бургузулт деп көр. Ол чурттарынын таарымын монополияларнын таарымын көчүктү ханын чөрдүздөлт аларган деп чүве чугула барымда болур.

Араб чурттарга улур эжелекти дайын чорударыче Израильди Барыны чүтүкө Ифтирик бөдүктери күтүп каан. Ам боттарынын ол политиказын балалыг уржукту чөгүм-на олар таваржыр турар деп чүведө ханы ажур-ла бар. Дагышкы чурттарынын нефть монополияларынын Иракта, Сирияда, Алжирде, Ливияда хошкучуларияда бурнуу-биле ийлек кезик чамалыктап национализиацияны, Иранга бүгү нефть-тывыш улустурну күрүне контролонга алганын болгаш нефть казар өске-даа чурттарга нефть компанияларынын ажил-чорудалганын контрольдарын күштедиргениниң сонда нефть монополияларынын туруштары оранчок кошкан. 1973 чылдын сөөлүг алырында оларнын туруштарына шымырак согуштары куннары база катан таварыштырган. Чоокку Чоон чүтүкө октябрда болган дайынын сонда хей-хэй араб чурттар нефть тывышкыны кызыгаарлар болгаш ону АКШ-ка, Голландияга садарын соксадыр хемчегелерин коллективти алырга, чүтүлгө экономика-га хамаарышкан өвөс, харыш политиказын улут түннелдерин болган.

Социалист Чехословакиянын орунтарыга аржыр автоматиналар санымны көвүдери дүргөдөн. Ынчангаш ам оларга техникти амыл-иш кылып бээриниң четкин калбарыны эргежин чугула аларган. Келген чалаачалыр хергелген ынавар чазар материалдарын боттары нуадул алыр бир станция Нимбури хоорайда ажилтынган.

Чуртта баштайгы ындыг станция ол. Ун станция дун-хун чок ажилдаар (чуртукта). Профессионал болгаш сонуурагычы чалаачыларга ол станция таарымчалыг болган. Моон сонгаар беини нуадул бээр автомат-колониаларнын саным көвүдери деп турар.

ЧТН—СЭТА-нын фотозу.

ТАЙЫЛБЫР БУЛУҢ АФГАНИСТАН

Афганистан республика Топ Азияда туруп турар. Ол СССР, Пакистан, Индия, Иран болгаш КУР-биле кызыгаар-лашкан. 665 миң дөңсөргөн километр пөлдүк черде 17 миллион кижин чурттал турар, оларнын иштинде 2,5 миллион кижин көшүрү амыл-ралдык. Национал составы: пуштунар (афганнар) — 8,8 миллион, таджиктер — 3,3 миллион, узбектер — 1,5 миллион ажык болгаш өске-даа улустар бар.

Афган күрүне ХҮШ чүс чылдын орта үезинде тыылган. Англи колонизаторлар ону боттарынын тергилелениге чагырып алдыр дээр, барык 100 чылдар дүргүзүлдү чангыс улуда өвөс орадалжып келгенер. Ынчалдажык афган улус оларга удур маадарыны-биле демиселди турган. 1919 чылдын чайынында афган патриоттар англи интервенттерин чылашкан. Афганистан ботуну хамаарышпас чоруну бурнуу-биле чаалап алган. Советтик Россия афган күрүненин хамаарышпас чоруну худулоп көргөн болгаш он-биле найралчы харылзаларын туткан баштайгы чурт болур. РСФСР болгаш Афганистан бойлар дугайында керөөсө 1921 чылдын февралда ат салдынар. 1931 чылда нейтралитет болгаш бот-ботуңе харылзалык дугайында совет-афган керөө чаргынын. Ол керөөлөр совет болгаш афган улустарнын эрге-ажыктарына дүштүр ам-даа күштүг болуп артышкан.

Көдө ажыл-агый — Афганистаннын экономиказынын үнеленини, нити национал продуктувун 50 хуу хирезин ол берип турар. Көдө ажыл-агый согуларга ажилдап болур чер 14 миллион гектар болзажык, он чартыкта эвези ажылдагыны турар. Көдө ажыл-агыйны хөгжүдөйгө феодал болгаш чартык феодал харылзалар системаны шиптыктап турар. Эң эки черлер — помещик-феодалдарнын холунда.

Мал ажилы чурттын экономиказында чугула чери ээлеп турар. Афганистанда 20 миллион баш хой, 3,7 миллион баш мал, 3,2 миллион өшкү, 400 муң чыгы, 300 муң хире төвө санаткыны турар. Республиканың улустуру кошка хөгжүдөлдөгү. Быдаргай улустарнын бугурулуниң биле калы ол нити национал продуктувун 16,2 хуузу бериптаан, 2,5 миллион кижини ажил-биле хандырып турар.

Күрүне сектору афган экономика улут ролду ойнап эгезин. 1953 чылда чаа (ынчан ону амгы күрүне баштыгы болгаш премьер-министр Мухаммед Дауд баштап турган) чурттын экономиказын планга үндөлдөйгөй тургузар деп согулганы салган. Экономиканы хөгжүдөйгө баштайгы беш чылдар планнарын (1956—1967 чылдар) боттардыр турар. М. Даудун чааа күрүне бөдөжинин 90 ажык хуузу экономиканы хөгжүдөйгө үндүргөн. Ол чыдаалда энергетика баазаны, автомобиль оруктары, ол ышкар автосепелге база цемент заводтары, пост-тааны фабрикалары болгаш өске-даа улустур бугурулгелери түтүнгүрүлдү. Үшкү беш чылда (1967—1972 чылдар) улустур 80 объектилерин ажилдап чедирген.

Сөөдү чылдарда Афганистанга улустур хөгжүдөлдөйгө элден оожумнаан, аграр-бөйүлүстүн таарымча чок байдалын уржундуан көдө ажыл-агыга кол-кол культураларын дүдүдү дыкка куудулаан. Мурункуда турган бугурушкунун иштиги политиказы афган улустун эрге-ажыктары-биле дүшүсө болганын чуртка байдал улам-на нарындаан турган.

1973 чылдын июль 17-де афган армия күрүне эргилдени кылгаш, монархияны дүжүргөш, Афганистанын республика кылдыр чарлаан. Чурту удузтурун М. Даудга баштап республиканын Топ комитети алган. М. Дауд күрүне баштыгы болгаш премьер-министр болган. Күрүне баштыгынын чарлыктарын барымдалап, парламентти таваржыр болгаш 1964 чылдын конституцияны күш чок болдуруп.

Чуртка социал-политикти чарыгыларын чорударын ботунун баштайгы чугаалааны М. Дауд айткан. Планашкына, амгы үениң эртеминге болгаш технологияны ажил үндөлдөп турган, хамаарышпас, сайырагытай национал экономиканы тургузарын, афган улустун эрге-ажыктарына дүштүр чер реформаны чорударын чазак көрүп турар.

ЭРТЕЖИ ОЛ

Зөп чытпайн, эрте тургаш. Экинчи ачам, ана тоол-ла: Хөстүг байдус ыры саарлып Хонг кускаа кый деп келип Чурталганын чымыгында Чуруп төтөс төңчү чокту...

БУРУУМ БИЛИНГЕНИМ

Бичан бистиң кыштыкыс чурумдагы Чыргакларын белдирине турган. Куржаангылы хаяларым, калыр шорашнар хөсөчө харан алган тургулар чөр-ле болгай. Бурудуктуг казыралар муун алган, чарыштырып, кожа аалдарың үе-чөргө оолдары-биле хуржиш, хой каларып, ойноп, хөслөп чайладык...

«Төрөн Тывавыстың делгемнеринде» деп фототүзүтүгү Г. СИРОТИН тирттерген.

ПРИКАРПАТЬЕ АРЖААННАРЫ

Львовтук магазинеринде чаа «Солюки» аржаан суу көчүп келген. Оң алы Яворов районун суурунган укталым тывалган. Оң суура аржаан заводу тургустунган. Завод бир чылда 16,5 миллион шилге аржаан саваллар.

ПАБЛО НЕРУДАНЫҢ АДЫН СОВЕТ ТЕПЛОХОДКА ТЫВЫСКАНЫ

Жайгачтыгы чили шүлүңү, «Улустар аразынага тайбыңы быныгылаары дээш» делегейин Ленинчи шаңгалык лауреады Пабло Неруданың адын совет далай теплоходу амдээр. Делегейин коммунисттик болгаш амьчылк шимчээш-кинниниң кескү ажылдачыларына алдар мылдыр адан чаа танкерлерин баштыгы ол теплоход болур деп, СЭТА-ның корреспондентинге Далай флудунук министрствозунук амьчылдачылары дынаткан. Ол нефтеветтарны Совет Эм-линин чыгыш өзүгар Югославияның корабчылыри тудуп тургузар.

КУЗЕНЧИГ ААЛЧЫЛАР

Каз-Хем районда «Бурун-гаар» совхозтук төвү Бүрөн-Хем суурун Кузлукта бажы-нын чанында агитбригада доктаамал амьчылдап турар, оң эдржикилериниң саны өскөн. Ук агитбригадамы Кузлукта бажынын директору Никита Овен удуртуп, репертуарын шынаржыдып, тус черип амьчылдары-биле холбоп турар. Агитбригадын онзагай чүдү — мыда чүгө, торт-тынгыр артистер өвөс, 4 лекторлар, библиотекерлар, кижжи омчылери үнүшүңерге киржиш, барган черлерге боттук дуаны чедирип турары болур.

ОЙНААР-КЫС

Алды харлаан хүнүмде мээ Ачам белеи садып берди: Ачымалчан сарыг чаштыг Аажок чараш ойнаар-кыс-тыр. Нарантарым көрүп, шимер-Наттырчыг дивес сен бе.

Украин улустуң тоолу

КАЖАР МОРЗУК

Бир анчы арыгга чөмөн-гөш, төмөк кыдынга бичин колбаса каапкан. Оң чыдын билип кааш, аштаан дилги өчө шошкун-ла каан. Ол чаа-гай чыты морзук база билип каап, күндөжиндеги-ле олурган. Чаагай чыты дашкан амьтанар бот-боттарыңче ук-куштур доңгайышкан, дүргө-деп-ле чөрааннар. Колбаска келген, олар чик кылдыр үс-күлөшкөш, ийи тардыр барып ушканыр. Колбасаны кым алдыр? Бо дугайын шийтирлээр ужур таварыш-каш.

Бичилерин чугааларындан

- Бай баарын ол, Тагай?
— Ажылдарым ол.
— Кайда ажылдан турар сен?
— Уруглар салында.
— Чүңү кылдым?
— Бичин уруг болуп.

Тулаңың түрт шимчелериниң мүлөйинде самоварлар делгелген амьчылтыгын. Мыда мык улуг—бөдөр илтир шипир бавадан эгелешкен хөсөчө — чүс-те грам кирер самоварлар-га чедир 80 делгилерин баралдаккан. Ол холдан, хөсөчө, кандан, а ол хамаан чок бөр довурактан бөзүн кылган самоварлар язы-бүрү тургузаттуг.

ЧУРУНТА: чөс-хала холумаандан кылган самовар-груша. (XIX чүс чылдын төңчүзү). П. МАСЛОВТУҢ ФОТОЗУ.

РЕДАКЦИЈАНЫҢ АДРЕЗИ: 667006

Совет Тываның киноэкраннына

Январьның репертуарында «Т. П. Шаповалов мен мен» деп ийи сериялык кино көсү черин ээлеп турар. «Бедик асту» деп дилоганын бир фильм ки-о. «Кадыйнын байлары-биле куралырга үгөн»... Эмчи шыкылыгында шак мындыг кыска болгаш сөзүктө кадым одуруглар бар... Дайычмы

ЧАА КИНОЛАРНЫ КӨРҮҢЕР

Командир — комбриг Шаповалов бодунуң салым-чолууну мынчалар шийтирелтиргени-биле чөпшөрөжин шылдылар турар. Ажылчын кижиниң өлдү Шаповалов 1918 чылда Кызыл Шеригин хуралында кирген болган оң элүтүр ийик хөсө ол болу берген. Хамааты дайынын чыдарында ол азгыт шеригини командир чөраан, балыглаттарында турган. Тайбын хүннер келсе-даа, Шаповалов шеригден халашпаан. Туркестанга, Сонгу чүккө шериг шүгүмүңга ажылдан чөраан. Оң соонда Фрунзе атыг шериг академияны база өөренип турган. Оң кадайы болган огул кезеде кады чөруур. Бир-ле халар кадайы аар араан болган. Келишкени-даа дуза болган. Аар-берге ажыг-шүжүг Шаповаловка ич-не баштай таваркы келгени бо.

Январьның агаары

Кыш дүжери-биле соок көзүлээр, хар улгалыр дээр угадылга бо чымын бистиң республикада багытаттымайыш турар. Кыштын баштайгы айы—декабрда ол үени мурункузу-биле дендөөрге соок шоолуг өвөс, хар өвөш чыгган. Агаарын температурасы ол айда мурунку чыккө дендөөринден 1—2 градус чыдыг болуп, соок өртүмал-биле 24—29 градус болган. Мөңгү-Тайга, Бай-Тайга районнары, Күңгүртүгте харың-даа чымын ажак, соок чүгөле 22—24 градус четкен. Декабрь айда агаарын байдалына оңа өскөрдөшүнөр болбаан, мычылда-даа оон 2—4 хүнеринде болган соолуг ол хонтуңда элөөн соолуг: мычылдаа дүсө соок 38—42 градус чедип турган. А декабрь 19-та республиканың бүгү дендөөринге чымыг хун болган. Мынаны барың талыкы районнарга соок чүгөле 4—6 градус четкен. Кыштын баштайгы аймыда хар ажак өвөш чыгган, мычылчанг ноябрда чыгган харты шоолуг немелде болбаан. Декабрь 31-нин медээси-биле алдыр-га харын кымын Чөөн-Хемчик, Улуг-Хем болгаш Эркин районнарга 6—9 см, Кызыл доңгалдыр, Хову-Аксынга болгаш Күңгүртүгте 11—15 см, өскө районнарга 20—28 см болган. Барың-Хемчикке болгаш оңа барың талыкына хар чөк хөвөөр.

Кызыл, Шетинки-Кравченко кузумчузу, бажын № 3, ТЕЛЕФОННАРЫ: редакцияны 23-54, харыскалгалык секретарынын 23-35, ширибжи амьчылгы кылдыныңың 21-47, үлетчүр кылдыныңың 22-64, чаага кылдыныңың териянын 31-75, корректорларнын 27-41. Солун келбей баргалза Редакцияны 24-63, редакторну ораакчыларынын 35-24, пропаганда ирал кылдыныңың 37-13, культура кылдыныңың 23-54, кызээ амьчылгы 41-27, информация база совет тургузук кылдыныңың 20-60, бухтал-32-75 телефонче долгаар.

Телевидение

ЯНВАРЬ 6-ДА МОСКВАДАН 12:00—Дөңгөлдүктөр программазы 12:05—Медээлер. 12:10—Шоолаларга. «Будмыкы» 12:40—«Совет Эмилерине баран бооп тур мен» 13:40—13:50—Чапсар. 13:50—«Шоолалардын кышкы дыштанылгаларының үзөндөс». «Чапсарга чедир—0!» деп уран-чөсөл хой шериглик телефильмине баштайгы көргүзүгү. 4-ху сериясы. «Дезишкын» 14:20—Оңдугу чөсөргүзүгү. «Кино алы-чөсөргүзүгү» 15:15—Өнүгү телекөргүзүгү. Шайбалык хөкөккө оолдар аразында делгей маргылаады. ЦСРР—АКШ. 3-ху оюн. 15:55—Өнүгү телекөргүзүгү. «Соок болган хүн» деп фильмкөргүзүгү баштайгы көргүзүгү. 16:30—«Делгей пилорамалы». 16:50—«Алгы-алты кижилер» деп хой шериялык телешынык баштайгы көргүзүгү. 7-ти эте. «9 А». 17:50—18:00—Чапсар. 18:00—«Уч». Информастык программа. 18:30—«Музыкалык кыска». 19:00—Өнүгү телекөргүзүгү. Шайбалык хөкөккө оолдар аразында делгей маргылаады. ССРР—Канада. Ленинградтан ламчылаады. 21:15—21:25—Чапсар. 21:25—Киноавторам. 23:00—23:30—«Уч». Информастык программа.

Кино

ЯНВАРЬ 6-ДА «НАЙРАЛ»: «Мрамор бажын» 10:00, 11:40 (баш залга). «Сугун ийи дамдымы» 9:40, 11:30, 13:20, 15:10, 17:00, 18:50, 20:40 шактарда. «ПИОНЕР»: «Адыр, манай» 8:30, 10:00. «Мансж хааны» 11:40, 13:40, 15:20. «Агартын барымдаа дээш чартык миллиардаты» 17:00, 18:45. «Толаныч» (2 шериясы катары) 20:30 шактарда. «КАА-ХЕМ»: «Адыр, манай» 10:20. «Хүлүмүзүгү дээш аян-чорук» 12:15. «Булуңгар мындада» 14:40. «Шычы чорук» (2 шериясы катары) 16:20, 19:40 шактарда. «ВОСТОК»: «Куулар бөрү ужуң көзүп турар» 12:00. «Том Соверник ужураалдары» 13:30. «Моортай истери» 15:00, 16:50, 18:40, 20:30 шактарда. «ЭНЕРГЕТИК» КУЛЬТУРА БАЖЫНЫНГА «Оңоола» 12:00. «Былдымес хөсөргө» 16:00, 18:00 шактарда.

СОЛУН НЕДЕЛЯДА 6 КАТАП УНЕР